

TATJANA GRIGORJANOVÁ – ANDREA SPIŠIAKOVÁ*

Štruktúrno-sémantické frazeologické modifikácie v slovenskom a ruskom mediálnom texte¹

GRIGORJANOVÁ, T. – SPIŠIAKOVÁ, A.: Structural-semantic Phraseological Modifications in Slovak and Russian Media Text. *Slavica Slovaca*, 55, 2020, No 2, pp. 211-222 (Bratislava).

According to the current research the fixedness of phrasemes is understood as relative. The study investigates the processing of creative idiomatic variability in Slovak and Russian languages. The authors identify various types of structural-semantic modifications on the example of the only one Slovak phraseme *urobil/spravil' capa záhradníkom* in comparison with its Russian equivalent *пустить козла в огород*, which occur in a media text.

Phraseme, structural-semantic transformations of phraseme, media text, corpora, Slovak and Russian languages.

Dynamické zmeny vo vývoji súčasnej ruštiny a slovenčiny zasiahli vo veľkej miere aj oblasť frazeológie, ktorá bola ešte donedávna považovaná za relatívne stabilnú súčasť lexikálnej roviny. Frazeologizmy, ktoré si po stáročia zachovávali svoju pôvodnú podobu a typické vlastnosti, pod vplyvom nových skutočností a tvorivého prístupu nositeľov jazyka menia svoju formu aj obsah. Vďaka svojej obraznosti a expresívnosti sú schopné v modifikovanej podobe vyjadrovať nielen dodatočné významy, ale aj umocnené kladné či záporné hodnotenie a dokonca môžu byť aj účinným manipulačným prostriedkom v masmediálnom priestore, čo potvrdzujú aj najnovšie výskumy v tejto oblasti (porov. Mokijenko 2017;² Mlacek 2001;³ 2005;⁴ Mlacek – Baláková – Kováčová, 2009;⁵ Gusejnovová, 1997;⁶ T. Grigorjanová, 2012⁷ a mnohí iní).

Výskumy dynamických procesov vo frazeológii potvrdili dve základné tendencie. Na jednej strane je to vznik nových frazém, ktoré slúžia na pomenovanie nových skutočností, a na strane druhej je to transformácia, resp. modifikácia už existujúcich frazém. Akúkoľvek frazeologickú modifikáciu možno interpretovať z pohľadu zmeny vonkajšej formy a vnútorného obsahu, na základe čoho sa zvyknú rozlišovať dva základné typy frazeologických transformácií: sémantická a štruktúrno-sémantická, v rámci ktorých jednotliví autori navrhujú detailnejšie rozdelenie. V súčasnosti máme k dispo-

* Doc. PhDr. Tatjana Grigorjanová, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava; Mgr. Andrea Spišiaková, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Nám. J. Herdu 2, 917 01 Trnava.

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia grantového projektu VEGA 2/0067/18 Medzijazyková homonymia v slovenských jazykoch.

² Мокиенко, В. М.: Функционирование фразеологии в масс-медийных текстах. In: Вальтер, Х. – Мокиенко, В. М. – Финк, Ж. (отв. ред.): Славянская фразеология в современных СМИ (публицистический дискурс). Грайфсвальд: Ун-т им. Эрнста Морица Арндта, 2017, с. 26-36.

³ Mlacek, J.: Tvary a tváře frazém v slovenčine. Bratislava: Stimul, 2001. 170 s.

⁴ Mlacek, J.: Žurnalistická frazeológia. In: Jankovičová, M. – Mlacek, J. – Skladaná, J. (ed.): Frazeologické štúdie IV. Bratislava: Veda, 2005, s. 222-228.

⁵ Mlacek, J. – Baláková, D. – Kováčová, V.: Vývin súčasnej frazeológie: východiská, podoby, akceptácia, uplatňovanie. Ružomberok: VERBUM, vydavateľstvo KU, 2009. 221 s.

⁶ Гусейнова, Т. С.: Трансформация фразеологических единиц как способ реализации газетной экспрессии. Махачкала: ИПЦ ДГУ, 1997. 175 с.

⁷ Grigorjanová, T.: Frazeologické metamorfózy v slovensko-ruskom politickom diskurze. In: Buzássyová, K. – Chochoľová, B. – Janočková, N. (eds.): Slovo v slovníku: aspekty lexikálnej sémantiky – gramatika – štylistika (pragmatika). Na počesť Alexandry Jarošovej. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2012, s. 109-117.

zicii množstvo klasifikácií jednotlivých typov transformovaných frazém, čo svedčí o názorovej diferecii medzi lingvistami a absenciou jednotných klasifikačných kritérií. Za východiskovú a najvyčerpávajúcejšiu považujeme klasifikáciu V. M. Mokijenka a A. M. Melerovičovej,⁸ o ktorú sa opierajú aj ďalší autori. Napr. I. J. Tretiakovová⁹ v tejto súvislosti vyčleňuje okaziónálne varianty frazém, ktoré sa podstatne nelíšia od frazeologického invariantu, a okaziónálne frazeologizmy, ktoré sa podstatne odlišujú od pôvodných svojou sémantikou aj štruktúrou.

V lingvistickej literatúre sa možno stretnúť s názorom, že základom pre vznik frazém sú netradičné metafory a metonymie, ktoré už vo svojej vnútornej štruktúre majú zakomponované kreatívne možnosti rozšírenia významu. V tomto zmysle A. Langlotz chápe frazémy ako štrukturálne a sémanticky zložité jazykové konštrukcie, ktoré svojou vnútornou podstatou dávajú priestor pre tvorivú modifikáciu. Frazému ako celok autor interpretuje ako mentálnu konštrukciu, ktorá sa prispôbuje komunikatívnym potrebám v konkrétnom kontexte, pričom modifikácia frazémy je výsledkom zložitej interakcie rôznych aspektov frazeologickej tvorivosti. Avšak zdôrazňuje, že miera tvorivej modifikácie frazémy je podmienená mierou jej zrozumiteľnosti zo strany recipienta. Práve metafora, ktorá tvorí základ frazémy, napomáha nielen jej transparentnosti, ale taktiež umožňuje sémantickú aj syntaktickú modifikáciu pôvodnej frazémy.¹⁰

Aby sme poukázali na mimoriadne bohatý modifikačný potenciál frazeologického fondu obidvoch skúmaných jazykov, budeme analyzovať rôzne modifikácie len jednej slovenskej frazémy *urobiť/spraviť capa záhradníkom*, ktorá má ruský ekvivalent *пустить козла в огород* s fakultatívnym spresnením *капусту сторожить*,¹¹ čo je zrejme motivované prísloviem *Пусти козла в огород, он всю капусту съест (обдерёт)*.¹² Zameriame sa na rôzne typy sémantickej a štruktúrno-sémantickej transformácie týchto frazém, ktoré uvedieme v dostatočne širokom kontexte, aby bolo možné dešifrovať aktualizované významy, prípadne uvedieme krátku charakteristiku situácie v hranatých zátvorkách. Pri excerpácii praktického jazykového materiálu sme sa zamerali predovšetkým na slovenské a ruské publicistické texty, pretože mediálny priestor je mimoriadne vhodný pre široké uplatnenie pôvodných aj modifikovaných frazém a sféra žurnalistiky patrí medzi „komunikačné oblasti, v ktorých sa vo všeobecnosti frazeológia nielen bohato uplatňuje, ale aj veľmi pestro variantne, aktualizujúco, ba až deštrukčne obmieňa“.¹³

V rámci publicistických textov sme sústredili pozornosť hlavne na oblasť politiky, nakoľko zvolená frazéma sa používa hlavne na vyjadrenie charakteristiky politických nominantov a spôsobu ich dosadenia na rozličné posty.

Porovnaním jednotlivých typov modifikácií tej istej frazémy v slovenčine a ruštine sa pokúsime zistiť, ktoré transformačné procesy prevažujú, aké hlavné funkcie si modifikácie plnia v publicistickom texte a zameriame sa aj na špecifiká a diferenciácie v slovenčine a ruštine. V našej práci budeme vychádzať predovšetkým z vyššie uvedenej klasifikácie A. M. Melerovičovej a V. M. Mokijenka,

⁸ Мелерович А. М. – Мокиенко В. М.: Фразеологизмы в русской речи. Словарь. Москва: Русские словари, Астрель, АСТ, Харвест, Lingua, 2005, с. 17-27; Мелерович, А. М. – Мокиенко, В. М.: Опыт фразеологической фиксации и систематизации фразеологии в художественном и публицистическом дискурсах русской речи. In: Современная фразеология: тенденции и инновации. Москва – Санкт-Петербург – Брянск: Новый проект, 2016, с. 151-169.

⁹ Третьякова, И. Ю.: Семантические виды окказионального преобразования фразеологизмов. In: Вестник Костромского государственного университета, 2010, № 4, с. 139-142.

¹⁰ Langlotz, A.: Idiomatic Creativity. A cognitive-linguistic model of idiom-representation and idiom-variation in English. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2006, p. 11.

¹¹ Мокиенко, В. М. – Никитина, Т. Г.: Большой словарь русских поговорок. Москва: ЗАО «ОЛМА Медиа Групп», 2007, с. 296.

¹² Русские пословицы и поговорки. Под ред. В. П. Аникина. Москва: Художественная литература, 1988, с. 269.

¹³ Mlacek, J.: Žurnalistická frazeológia, 2005, In: Jankovičová, M. – Mlacek, J. – Skladaná, J. (eds.): Frazelogické štúdie IV. Bratislava: Veda, 2005, s. 222.

avšak sme si vedomí, že nedokážeme úplne obsadiť všetky typy sémantických a štruktúrno-sémantických modifikácií. Je to podmienené obmedzeným jazykovým materiálom zastúpeným iba jednou frazémou. Tým však chceme poukázať na skutočnosť, že aj v rámci jednej frazémy sa môže prejavíť jej bohatý modifikačný potenciál. Rozhodujúce pre nás budú konkrétne modifikácie vybranej frazémy v obidvoch porovnávaných jazykoch.

1. *Sémantická transformácia*

Sémantická transformácia je založená na zmene sémantiky a štylistiky pôvodnej frazémy bez zmeny jej lexikálno-gramatickej štruktúry.¹⁴

1.1. *Dvojitá aktualizácia*

Dvojitá aktualizácia je frekventovaným typom sémantickej transformácie, pri ktorej v modifikovanej frazéme dochádza k zámernému skríženiu preneseného a priameho významu. To znamená, že príslušné spojenie sa vníma jednak ako ustálené, t. j. ako sémantický celok, a súčasne aj ako voľné, sémanticky rozložiteľné spojenie. Tento špecifický druh transformácie je na rozdiel od ostatných typov transformácií najviac závislý od kontextu. V lingvistickej literatúre sa používa viacero termínov na pomenovanie tohto javu, napr. syntéza dvoch významov, rozloženie frazeologizmu, aktualizácia vnútornej formy, dvojplánovosť ustáleného slovného spojenia a iné. Avšak niektorí autori, napr. Ramazanova – Alimirzajeva,¹⁵ V. N. Vakurov,¹⁶ O. P. Fesenko¹⁷ sú toho názoru, že je to frazeologický kalambúr.

Metaforický význam frazémy a jej paralelný etymologický prototyp vo forme voľného slovného spojenia je možné chápať aj ako homonymiu, na ktorej je založená jazyková hra, ktorá vzniká aktualizáciou priameho a preneseného významu súčasne, čím sa dosahuje silný efekt na recipienta. Podľa J. Mlacka takýto stret dvoch významov vytvára medzi nimi dynamické napätie, a to bez ohľadu na funkcie frazeologizmu v texte.¹⁸ V. N. Vakurov poukazuje na to, že na pochopenie dvoch paralelných významov sú potrebné dva kontexty, „каждый из которых актуализирует «свое» значение.“¹⁹ Príčom jeden kontext umožňuje čitateľovi „pochopiť“ prenesený, frazeologický význam a druhý doslovný význam.

V príklade (1) sa najskôr aktualizoval priamy význam „cap napácha škodu v záhrade“, ktorý sa vzápätí pod vplyvom širšieho kontextu frazeologizoval pomocou metafory. V ďalšej ukážke (2), kde sa opisuje hľadanie strateného stáda kôz, sa v kontexte aktualizujú súčasne obidva významy – priamy „stádo kôz a cap“ aj prenesený „zlodej“.

(1) *Пустить козла в огород куда безопаснее – страдает только огород, но не финансовая система.*²⁰

(2) *В поисках утраченного стада сельяне пребывают уже три недели. Рассказывают, у них даже есть подозреваемые и сокрушаются: сами пустили козла в огород.*²¹

¹⁴ Мелерович, А. М. – Мокиенко, В. М.: Опыт фразеологической фиксации и систематизации фразеологии в художественном и публицистическом дискурсах русской речи. In: Современная фразеология: тенденции и инновации. Москва – Санкт-Петербург – Брянск: Новый проект, 2016, с. 152.

¹⁵ Рамазанова, Л. Г. – Алимйрзаева, З. А.: Приемы видоизменения фразеологизмов в текстах газет. In: Макаров, В. И. (отв. ред.): Фразеологизм в тексте и текст во фразеологизме. Четвёртые Жуковские чтения: Материалы Международного научного симпозиума 4-6 мая 2009 г. Великий Новгород, 2009, с. 353.

¹⁶ Вакуров, В. Н.: Фразеологический каламбур в современной публицистике. In: Русская речь, № 6, 1994, с. 41.

¹⁷ Фесенко, О. П.: Фразеологический каламбур в дружеских письмах первой половины XIX века. In: Сибирский филологический журнал, 2008, № 1, с. 115.

¹⁸ Mlacek, J.: K aktualizácii frazeológie. In: Studia Academica Slovaca 17. Prednášky XXIV. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Bratislava: ALFA, 1988, s. 344.

¹⁹ Вакуров, В. Н.: Фразеологический каламбур в современной публицистике, с.д., с. 43.

²⁰ Dostupné na: <https://lenta.ru/articles/2007/05/29/peretz/> [14.02.2019].

²¹ Dostupné na: <https://www.cheltv.ru/policiya-podklyuchilas-k-poiskam-koz-v-sosnovskom-rajone/> [10.02.2019].

Sémantická transformácia je možná vtedy, keď sa v kontexte nachádza slovo, ktoré je tematicky blízke niektorému z komponentov frazeologickej jednotky. Kontextové komponenty a komponenty frazémy však musia byť v určitom sémantickom vzťahu (synonymie, antonymie, homonymie, paronymie), resp. musia byť členmi toho istého tematického poľa. Uvedieme príklad dvojitej aktualizácie (3) na pozadí vzťahu homonymie, kde sa v kontexte realizujú súčasne dva významy lexémy *pohnojit* – priamy „zlepšiť úrodnosť pôdy hnojením“ a prenesený „pokaziť, poškodiť“.

(3) *Nespravme z capa záhradníka! <...>Dobrý záhradník pohnojí všetko.*²²

Vyššie uvedené príklady prezentujú dvojitú aktualizáciu ako spôsob sémantickej transformácie, ktorý má široké možnosti uplatnenia, napriek tomu, že nezasahuje, alebo iba minimálne zasahuje do štruktúry frazeologizmu. Má v sebe potenciál nečakanými súvislosťami prekvapiť, alebo aj šokovať recipienta, od ktorého sa vyžaduje hlbší prienik do textu.

1.2. Konkretizácia

Veľmi podobná dvojitej aktualizácii je konkretizácia. Na paralelu medzi nimi poukazuje aj I. J. Tretjakovová, ktorá konštatuje, že v obidvoch prípadoch sa do kontextu, v ktorom je zakomponovaný frazeologizmus, vkladajú slová, ktoré sú usúvzťažnené s jednotlivými zložkami frazeologizmu a ktoré sa vnímajú dvojako: aj ako súčasť frazémy, aj ako komponent voľného spojenia. Avšak pri konkretizácii je dominantný priamy význam slovného spojenia, ktoré ale musí obsahovať prvky, ktoré aktualizujú frazeologický význam. Inak by nebolo možné frazému identifikovať. Pri konkretizácii sa pod vplyvom širšieho kontextu stráca obraznosť, metaforický základ frazémy, a zachová sa iba priamy, doslovný význam. Môžeme teda hovoriť o demetaforizácii frazeologizmu.²³

Pri konkretizácii sa spravidla najskôr prejaví frazeologický význam a až následne v kontexte sa naruší jeho metaforickosť a do popredia sa dostáva priamy význam. Takýmto spôsobom sa dosahuje maximálna expresivita nielen frazémy, ale aj celého textového úseku. Recipient spočiatku úplne prirodzene vníma slovné spojenie ako frazému, ktorú má vo svojom jazykovom vedomí, no vzápätí sa jeho očakávania nenaplnia, lebo sa prejaví dominancia priameho významu. V príklade (4) sa nachádzajú hneď dve frazémy, ktoré môžu byť dvojako interpretované: mierne modifikované *пустить козла в огород* a *подложить свинью* vo význame „dopustiť sa podlého, zákerného činu“, pričom v obidvoch prípadoch sa aktualizoval priamy význam, nakoľko sa text týka nelegálneho veľkochovu zvierat v nehygienických podmienkach, kde ovce aj ošípané robia nájazdy do susedných záhrad s tichým súhlasom chovateľov. Nejednoznačná interpretácia je aj v ďalšom príklade (5) z prostredia zoologickej záhrady, kde nie je celkom jasné, keď odborník na párnokopytníky hovorí o vyhliadkach v novom roku (zhodou okolností v rokukozy podľa čínskeho horoskopu), či má na mysli zvieratá (boj o potravu) alebo vedenie ZOO (nedať moc do rúk nesprávnym ľuďom), alebo aj jedných aj druhých.

(4) *Они научились арканить козлов, которых в свой огород никто не пускал, и засыпать под хрюканье хряков. Жителям придется смириться с гусями и курами, козлами и свиньями, которых им подложили.*²⁴

(5) *Так что год нам предстоит, я думаю, нескудный – включает знаток парнокопытных Татьяна Рудый. Всем придется бодаться за сочный лужок и место у корыта, и не пускать козла в огород.*²⁵

²² Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 2009-11-07].

²³ Третьякова, И. Ю.: Семантические виды окказионального преобразования фразеологизмов. In: Вестник Костромского государственного университета, 2010, № 4, с. 140-141.

²⁴ Dostupné na: <https://ren.tv/news/v-rossii/318753-video-golodnye-kozy-i-svini-derzhat-v-strakhe-zhitelei-sela-v-nizhegorodskoj-oblasti> [16.07.2019].

²⁵ Dostupné na: http://www.trud.ru/article/30-01-2003/52466_rogatoo_znamenie.html [13.06.2019].

Ďalšou konkretizáciou môže dôjsť k podstatnému narušeniu štruktúry a významu pôvodnej frazémy (6), ktorú môžeme identifikovať iba pomocou kľúčových lexém *козел* a *огород*, ktoré tvoria jej jadro, t. j. „nejmenší časť, ktorá nám umožňuje rozpoznať všetky varianty frazémy a aktualizovať jeho význam v daném kontextu“.²⁶ Avšak v komentári k rozvodu známeho politika nadobudli tieto komponenty iný, aj keď metaforický význam (cap „manžel“ a záhrada „manželstvo“). V ďalšom príklade (7) figuruje aj lexéma *капуста*, ktorá symbolizuje naivnú Ukrajinu, na ktorú si brúsia zuby zahraniční investori. V príkladoch (8) a (9) možno hovoriť o úplnej defrazeologizácii pôvodnej frazémy.

(6) *«Все мужики – козлы», есть частное ехидство по поводу того, что вот эта конкретная экс-супруга своего «козла» не удержала в огороде, позволила ему «козлить», - короче говоря, всё равно виновата.*²⁷

(7) *Разумеется, капуста еще не понимает, зачем в огороде появился козел.*²⁸

(8) *И я знаю, что вырастить розы в своём огороде труднее, чем доказывать соседу, что он козёл и что в его огороде – сплошь сорняки.*²⁹

(9) *Пусти Козу в огород* [obyvateľka Magnitogorska zničila pri fotení záhon kvetov].³⁰

Uvedené prípady už presahujú rámec sémantickej modifikácie, pretože výrazne zasahujú aj do štruktúry pôvodnej frazémy.

2. Štruktúrno-sémantické transformácie

Štruktúrno-sémantické transformácie môžeme chápať ako modifikáciu zmyslu frazémy, ktorá je sprevádzaná zmenami ako lexikálneho, tak aj gramatického charakteru.³¹

2.1. Explikácia

V rámci štruktúrno-sémantických modifikácií frazém sa vyčleňujú rôzne podtypy, z ktorých najfrekvencovanejšie sú rozšírenie a zúženie počtu komponentov, nahrádzanie komponentov, kombinovanie viacerých frazém a iné. My sa zameriame iba na tie, ku ktorým sme našli doklady v jazykových korpusoch.

Rozšírenie počtu komponentov frazémy sa zvykne označovať aj ako explikácia, pod ktorou V. M. Mokijenko chápe jej prirodzenú tendenciu „к увеличению числа компонентов“.³² Explikácia je častým a pomerne nenáročným spôsobom transformovania frazém, ktorý kvantitatívne rozširuje pôvodnú štruktúru frazémy. Použitím explikovanej frazémy v publicistickom texte možno dosiahnuť výrazné umocnenie emocionálnosti, expresivity, ale aj hodnotiaceho aspektu. Explikovaný komponent pomáha prirodzene zakomponovať frazému do kontextu, tematicky ju s ním previazať.

K najfrekvencovanejším typom explikácie je rozšírenie substantíva o adjektívum v pozícii zhodného prívlastku, ktoré spresňuje a konkretizuje význam nielen samotného substantíva, ale aj celej frazémy, napr. pomery v Európskom parlamente (10), či ironizovanie na tému vzťahov medzi USA a EÚ z pohľadu Ruskej federácie (11).

²⁶ Jelínek, T. – Kopřivová, M. – Petkovič, V. – Skoumalová, H.: Variabilita českých frazémů v úzú. In: Časopis pro moderní filologii 100, 2018, č. 2, s. 152.

²⁷ Dostupné na: <https://aif.ru/society/44145> [12.05.2019].

²⁸ Dostupné na: <https://www.bragazeta.ru/news/2016/12/21/zarubejnye-bankiry-zatochili-koncessionnyj-noj-dlya-razrezaniya-ukrainy/> [16.07.2019].

²⁹ Dostupné na: <https://www.obzor.lt/news/n34168.html> [16.07.2019].

³⁰ Dostupné na: <https://magnitogorsk.bezformata.com/listnews/pusti-kozu-v-ogorod/68997185/> [16.07.2019].

³¹ Мелерович, А. М. – Мокиенко, В. М.: Опыты фразеологической фиксации и систематизации фразеологии в художественном и публицистическом дискурсах русской речи. In: Современная фразеология: тенденции и инновации. Москва – Санкт-Петербург – Брянск: Новый проект, 2016, с. 155.

³² Мокиенко, В. М.: Славянская фразеология. Москва: Высшая школа, 1989, с. 96.

(10) *Úniový cap záhradníkom. Mnoho, pravdepodobne väčšina občanov Európskej únie má pochybnosti o zmysle existencie a najmä funkčnosti Európskeho parlamentu.*³³

(11) *Потому что пустить американского козла в европейский огород – все равно, что добровольно взять ипотеку на пятьдесят лет под проценты, возрастающие каждый год.*³⁴

Zriedkavejšie sú prípady explikácie substantíva pomocou nezhodného prívlastku (12) alebo pridaním prívlastňovacieho zámena, čím sa aktivuje dodatočný význam „doplatiť na vlastnú dôverčivosť, neopatrnosť“ (13). V ďalšom príklade ide o dvojitú explikáciu dvoch základných komponentov pomocou zhodného a nezhodného prívlastku (14). Nasledujúca explikácia slovesa zužuje jeho význam na oblasť politiky (15). Zaujímavý prípad explikácie vznikol dosadením ďalších dvoch spojení analogicky odvodených od spojenia *cap záhradníkom*, čo významne umocnilo expresivitu a negatívne hodnotenie opísanej situácie (16).

(12) *Коррупция – беда не только российская. Отдать проблему коррупции целиком на откуп чиновникам – все равно, что пустить козла в огород с капустой.*³⁵

(13) *Мы сами пустили козла в свой огород*³⁶ [Čiňanov na Bajkal].

(14) *России следовало идти курсом, который проложили Александр I, Николай I и Александр II. Александр III – вот кто реально погубил Россию, пустив французского козла в русский огород.*³⁷

(15) *Образно говоря, этому ведомству было поручено пустить козла в огород, то есть уменьшить свои возможности по управлению государственной недвижимостью.*³⁸

(16) *Тупа моч в Карпатскей котлине уробила capa záhradníkom, somára štátnym úradníkom, hyenu ministrom.*³⁹

Veľmi frekventované sú aj prípady širšej explikácie pomocou vedľajšej vety (17), (18), resp. ďalšej vety (19), čím sa dosahuje výrazný efekt zaostrenia pozornosti na nejaký konkrétny problém, aj s patričným hodnotiacim komentárom.

(17) *<...>как можно пустить козла в огород, даже если там ничего не растет.*⁴⁰

(18) *Ак уробіш capa záhradníkom, nenadávaj mi, ak sa ti neujde kapusty.*⁴¹

(19) *He напоминает ли это ситуацию с козлом, которого пустили в огород? Как известно, он клялся и божился, но капусту все равно слопал.*⁴²

2.2. Zámena komponentov

Tento spôsob frazeologickej modifikácie, pri ktorom sa nahrádza jeden alebo viacero komponentov, je produktívny v oboch porovnávaných jazykoch. Modifikovaná frazéma sa spravidla konkretizuje a na-

³³ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 2014/10].

³⁴ Dostupné na: <https://politanalitika.ru/posts/2017/07/29/vojna-na-istoschenie-i-takticheskie-soyuzyi-rossii-b8.html> [06.02.2019].

³⁵ Dostupné na: http://gubernia.media/number_555/02.php [18.04.2019].

³⁶ Dostupné na: <https://camonitor.kz/30294-kitaycy-zahvatyvyayut-zemli-na-baykale-i-eto-privodit-rossiyan-v-yarost.html> [05.01.2019].

³⁷ Dostupné na: <https://palaman.livejournal.com/413872.html> [15.04.2019].

³⁸ Dostupné na: regnum.ru/news/economy/1080498.html [07.04.2019].

³⁹ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 1997-02-06].

⁴⁰ Dostupné na: <https://point.md/ru/novosti/politika/pridnestrovje-ne-pozvolit-moldavanam-pereschitatj-svoi-tan-ki-i-gaubici> [19.05.2019].

⁴¹ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 2009-11-29].

⁴² Dostupné na: <https://stolica-s.su/news/society/151713> [17.03.2019].

dobúda aj výraznejšiu konotáciu s umocneným negatívnym hodnotením. Niektorí autori, napr. B. V. Krivenko,⁴³ tento typ transformácie nazývajú lexikálnou. Zámena komponentu sa aktívne využíva nielen pri modifikácii frázem, ale aj ustálených vetných jednotiek – prísloví, porekadiel, okridlených výrazov, aforizmov a pod. Nahradená zložka môže byť voči pôvodnej v rôznych paradigmatických vzťahoch.

V našom praktickom materiáli sa najčastejšie stretávame so synonymnou zamenou slovesa, čo je pomerne bežný typ modifikácie, avšak závažnosť významového posunu závisí od konkrétneho kontextu. V nasledujúcich príkladoch (20), (21) dochádza k zúženiu všeobecného významu pôvodného slovesa (*urobit'/spravit'*), k jeho štylistickému posunu do oblasti politickej žurnalistiky (*zvolit' do funkcie/назначить*).

(20) *Ako bolo, ako nie, zvolili capa do funkcie záhradníka.*⁴⁴

(21) *Охранять капусту назначили козла. Теперь он хохочет вместе с командой Коломойского.*⁴⁵

Pomerne časté sú aj prípady substantívnej zámene, kde opäť ide o konkretizáciu prostredia, do ktorého bol dosadený nesprávny človek, napr. finančná sféra (22), poľnohospodárstvo (23), zdravotníctvo (24). Pri substantívnej zámene môže byť nahradené činiteľské meno substantívom s lokálnym významom (25). Taktiež môže byť jeden komponent nahradený niekoľkými lexémami (26), čo je už kombinácia zámene komponentu a explikácie.

(22) *Namiesto boja s korupciou spravil capa pokladníkom.*⁴⁶

(23) *Nový svet chce urobiť z capa družstevníka.*⁴⁷

(24) *Пустили люсу в огород [urobili ministrom zdravotníctva majiteľa farmaceutických firiem].*

(25) *<...> urobili z Wänkeho capa v záhrade.*⁴⁸

(26) *<...> только идиот в нашей стране пригласит на свою бизнес-территорию милицию. С нашими законами и понятиями это равносильно тому, чтобы пустить козла на грядки с капустой.*⁴⁹

2.3. Implikácia (elipsa)

Ďalším typom štruktúrno-sémantickej transformácie je implikácia alebo redukcia, resp. úmyselné vypustenie jedného alebo niekoľkých komponentov pôvodnej frázemy. V lingvistickej literatúre je zaužívaný aj termín frazeologická elipsa.⁵⁰ V obidvoch ďalších prípadoch (27), (28) je vynechaný slovesný komponent.

(27) *Можно са лидри úние riadia heslom „capa záhradníком“ а hľadanie cesty z krízy zveria tým, čo су sami jej príчиной.*⁵¹

⁴³ Кривенко, Б. В.: Фразеология и газетная речь. In: Русская речь, № 3, 1993, с. 45.

⁴⁴ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [Peter Gregor-Malé maléry 1990].

⁴⁵ Dostupné na: https://antikor.com.ua/articles/7973-ohranjatj_kapustu_naznachili_kozla_teperj_on_hohochet_vmes-te_s_komandoj_kolomojskogo. [10.07.2020].

⁴⁶ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [Domino Fórum 2002/08].

⁴⁷ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [Valér Mikula – Od baroka k postmoderne].

⁴⁸ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [Denník Šport 2007/03].

⁴⁹ Dostupné na: <https://uainfo.org/blognews/49018--olichestvo-teraktov-i-ubiystv-uvelichilis-regionaly-otbirayut-biznes-uregionalov.html> [02.02.2019].

⁵⁰ Третьякова, И. Ю.: Эллипсис как прием окказионального преобразования фразеологических единиц. In: Вестник Костромского государственного университета, 2011, № 1, с. 97-100.

⁵¹ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 2011/11].

(28) *Козлов в огород?* В этом свете очень интересная позиция государства, оказывается, судьи могут работать до 75 лет.⁵²

2.4. Morfológické a syntaktické transformácie

Pri morfológických a syntaktických frazeologických transformáciách „учитываются как преобразования семантической структуры путем изменения грамматической формы компонентов в пределах морфологической и синтаксической парадигмы <...>, так и морфологические и синтаксические варианты“.⁵³

Takéto transformácie sú sprevádzané formálno-gramatickými zmenami na úrovni morfológických kategórií, variácie morféme, inverzie, negácie a pod., čím sa vnášajú do významu pôvodnej frazémy nové významovo-štylistické odtienky, prípadne dochádza aj k zásadnejším zmenám významu. Napriek tomu, že vonkajšie gramatické modifikácie frazém patria k najčastejšie využívaným, len v malej miere odrážajú svojráznosť frazémy v texte.⁵⁴ J. Mlacek pripúšťa, že „morfológické aktualizácie môžu byť veľmi rozmanité, pretože sa môžu dotýkať nielen hociktorej zložky frazémy, ale zároveň rozličných kategórií na tej istej zložke (výnimkou sú iba kategórie, ktoré umožňujú existenciu paradigmatických foriem tej istej frazémy a na aktualizáciu konkrétnej jednotky nedávajú predpoklady)“.⁵⁵

V nami zvolenej frazéme sme v rámci gramatickej transformácie zaznamenali prípady zámene gramatickej kategórie času (prítomný/budúci) (29) a gramatickej kategórie čísla (sg/pl) (30), kde išlo len o formálnu zmenu bez zásahu do sémantiky pôvodnej frazémy. Avšak v ďalej modifikovanej frazéme (31) okrem použitia plurálového tvaru došlo aj k zámene slovesného komponentu *выменять* namiesto *устроить/сделать*, čím dochádza k tematickému zúženiu a konkretizácii na oblasť politiky. Stretli sme sa aj s prípadom negácie pomocou zmeny tvaru slovesa z kladného na záporný (32). Vyskytla sa aj kombinácia dvoch formálnych zmien – negácie a minulého času (33). Ku gramatickej transformácii na syntaktickej rovine patrí zmena modálnosti vety z oznamovacej na opytovaciu (34), ako aj nahradenie slovesného komponentu deverbatívnym substantívom (35 – 37). Menej frekventovaným bolo nahradenie nepredponového slovesa na predponové (38), kde predponové sloveso *занятым* sa recipientovi asociuje so zaužívaným spojením *занятым работы*, čím sa umocňujú možné ničivé následky. Okrem toho sa spojenie *занятым козла* používa aj v zločineckom argote vo význame „ukradnúť zo záhrady“.

(29) *З capa идеме устроить* *защитника*⁵⁶ [životné prostredie bude spravovať jeden z jeho najväčších znečisťovateľov].

(30) [Mečiar] *выполнил этот вопрос по своему. Устроил из чепов защитников*⁵⁷ [dosadil za ministrov zdiskreditovaných politikov].

(31) *Президент комиссии Баррозо выменял чепов за защитников*⁵⁸ [podporil na post eurokomisárov Francúzov a Nemcov].

(32) *Как не занятым козла в огород*⁵⁹ [manuál pri výbere zamestnancov s dôrazom na kontrolné mechanizmy].

⁵² Dostupné na: <https://www.arsvest.ru/rubr/3/51397> [10.04.2020]

⁵³ Мелерович, А. М. – Мокиенко, В. М.: Опыт фразеологической фиксации и систематизации фразеологии в художественном и публицистическом дискурсах русской речи. In: Современная фразеология: тенденции и инновации. Москва – Санкт-Петербург – Брянск: Новый проект, 2016, с. 157.

⁵⁴ Мелерович, А. М. – Мокиенко, В. М.: Опыт фразеологической фиксации и систематизации фразеологии в художественном и публицистическом дискурсах русской речи. In: Современная фразеология: тенденции и инновации. Москва – Санкт-Петербург – Брянск: Новый проект, 2016, с. 158.

⁵⁵ Mlacek, J.: Vývin frazeologických aktualizácií v slovenčine. In: Slovenská reč, 47, 1982, č. 3, s. 142.

⁵⁶ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [Hospodárske noviny 2010-01-20].

⁵⁷ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 1995-03-27].

⁵⁸ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 2009-12-02].

⁵⁹ Dostupné na: <https://zaim.com/articles/vedenie-biznesa/isповed-direktora-mkk-kak-ne-pustit-kozla-v-ogorod/>

(33) Многие западные страны не пошли по пути принятия специального закона, но все же не пустили «козла в огород»⁶⁰ [Rusko na západné trhy].

(34) Можно ли козла пустить в огород охранять капусту?⁶¹

(35) Toto urobenie cara záhradníkom má na obidve strany blahodarné účinky.⁶²

(36) To by sa rovnalo spraveniu cara záhradníkom⁶³ [prijatie Ruska do plynového konzorcia].

(37) Сегодня мы пожинаем гибельные плоды допуска «западного козла» в «русский огород».⁶⁴

(38) Понятно, что пригласить эту публику [oligarchov] в Сергиев Посад [známy kláštor] – все равно, что запустить козла в огород.⁶⁵

2.5. Kontaminácia frazém

Pod kontamináciou sa v lingvistike chápe interakcia jazykových jednotiek alebo ich častí, ktoré majú podobnú sémantiku a štruktúru, vyvolávajú podobné asociácie alebo plnia podobné funkcie, v dôsledku čoho tieto jednotky prešli sémantickými a formálnymi zmenami a na ich základe vznikla nová lexikálna jednotka alebo spojenie, ktoré sa zvykne označovať ako kontaminant.⁶⁶ Novovzniknutá kontaminovaná jednotka je individuálna a funguje len v danom kontexte. V prípade kontaminácie frazém „образуются фразеологические контаминанты, которые характеризуются новым смыслом, новой образностью, новой внутренней формой, экспрессивной и оценочной маркированностью.“⁶⁷ Kontaminované frazémy môžu byť na seba naviazané lineárne, teda jedna frazéma nasleduje za druhou, alebo sú navzájom prestúpené a dochádza k skříženiu významov dvoch frazém, ktoré môžeme spoznať len podľa kľúčových komponentov.⁶⁸

За špecifický typ lineárnej kontaminácie frazém možno považovať rozšírenie pôvodnej frazémy o synonymné frazémy *пустить медведя на пашку* (39), *пустить лису в курятник* (40), *справит з волка пастiera* (41), čím sa dosahuje výrazný expresívny efekt. Avšak lineárne spojené môžu byť aj nesynonymné frazémy (*справит' cara záhradníkom a liezt' niekomu do kapusty*), ktoré však spája spoločná téma (42). V ďalšom príklade (43) sú spojené dve frazémy *в чужой монастырь со своим уставом не ходят* a *пустить козла в огород*, ktorá je však gramaticky, sémanticky aj štruktúrne modifikovaná (plurál namiesto singuláru *козлы*, záměna komponentov *пустить/залезть*, explikácia substantíva *бесхозный огород*, inverzia za *капустой в огород*).

(39) Разве можно пускать козла в огород или медведя на пашку?⁶⁹

(40) Владимир Путин «своих не бросает» и поэтому решил в очередной раз осчастливить Светлану Юрьевну должностью, на этот раз в Счётной палате РФ. А это уже чистый скандал из серии «пустить козла в огород» или «лису в курятник».⁷⁰

(41) Кед' волци sú pastiermi a car záhradníkom.⁷¹

⁶⁰ Dostupné na: <http://www.ca-portal.ru/article:45595> [17.08.2019].

⁶¹ Dostupné na: <https://aif.ru/onlineconf/1392787> [16.07.2019].

⁶² Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 1999-06-25].

⁶³ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [Týždeň 2009/36].

⁶⁴ Dostupné na: <http://www.rospisatel.ru/shulgin-antikrym.html>. [20.03.2019].

⁶⁵ Dostupné na: <https://www.sergiev.ru/blog/konsmirnov/zemlya-sergiya-snova-v-osade>. [20.03.2019].

⁶⁶ Ефанова, Л. Г.: Контаминация. Часть 2. Основные разновидности контаминации. In: Вестник Томского государственного университета. Филология, № 1 (39), 2016, с. 5.

⁶⁷ Давлетбаева, Д. Н.: Типы фразеологических модификаций. In: Филология и искусствознание. Вестник ЧГПУ, 2012, № 3, с. 270.

⁶⁸ Колобова, Е. А.: К вопросу о характеристике контаминированных фразеологизмов. In: Вестник Костромского государственного университета, 2008, № 4, с. 174-176.

⁶⁹ Dostupné na: <http://orelsreda.ru/eto-nasha-obshhaya-pobeda/> [16.05.2020].

⁷⁰ Dostupné na: <https://msk.kprf.ru/2018/11/27/104052/> [16.05.2020].

⁷¹ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 2007/12].

(42) *Ked' si spravil capa záhradníkom, nelez mu do kapusty.*⁷²

(43) *И вновь представители «многострадального» народа [Армэнка], вооружившись своим уставом полезли в чужой монастырь, как лезут козлы за капустой в бесхозный огород.*⁷³

K *frazeologickej kontaminácii*, ktorá je založená na skrížení dvoch frazém, resp. frazémy s voľným kontextom, dochádza, ak majú skrížené frazémy spoločný alebo podobný komponent, prípadne majú podobný význam, alebo vyvolávajú podobné asociácie. V nasledujúcom príklade (44) boli skombinované dve vyššie uvedené frazémy *в чужой монастырь со своим уставом не ходят* a *пустить козла в огород*, no tentokrát za sebou nenasledujú lineárne, ale sú skrížené. Ku kontaminácii môže dôjsť aj vtedy, ak sa v jednej frazéme (*Lepší vrabec в hrsti ako голуб на стрече*) zachová syntaktická štruktúra a niektoré jej komponenty sú nahradené komponentmi z inej frazémy (*urobit' capa záhradníkom*) (45). Ďalší príklad (46) je zaujímavý nielen kontamináciou frazém *пустить козла в огород* a *козел отпущения* (obetný baránok), ale aj spoločným základným komponentom *козел*, avšak v tomto prípade ide o kontextovú homonymiu.

(44) *Так к чему писать свой «устав» и лезть с ним в чужой огород?*⁷⁴

(45) *Lepší cap záhradníkom ako nezгоды koalície на стрече.*⁷⁵

(46) *Мы с упорством Сизифа ищем прекрасное в колоде души преступника. Границы между «хорошо» и «плохо» стираются. Купированные эмоции томятся лавой в голове. Но извержение не начнется, пока из капусты не вытащат козла отпущения.*⁷⁶

2.6. Inverzia rolí

Inverziu alebo výmenu rolí ako jeden zo spôsobov transformácie frazém V. M. Mokijenko a A. M. Melerovičová definujú ako okazionálnu transformáciu, založenú na štruktúrno-sémantickej inverzii.⁷⁷ Je to zložitý spôsob transformácie frazém, ktorý sa využíva v masmediálnom priestore iba zriedkavo. Je to spôsobené nielen náročnosťou takejto transformácie, ale aj tým, že okruh frazém, ktoré môžu byť takýmto spôsobom modifikované, je výrazne obmedzený, na čo upozorňuje aj I. J. Tretjakovová: „Ролевой инверсии могут быть подвергнуты только те фразеологические единицы, типовое значение которых основывается на противопоставлении в каком-либо плане двух понятий в рамках словосочетания или предложения. В семантике ФЕ эти понятия выражаются семами, противопоставленными друг другу. При этом каждая сема эксплицирована в значении ФЕ посредством одного из компонентов“.⁷⁸

Výmenou rolí (*cap záhradníkom/záhradník capom*) dochádza ku vzniku novej okazionálnej frazémy s novým významom a novou obraznosťou (47). Reorganizácia komponentov vždy vedie ku vzniku antonym vzhľadom k pôvodnému frazeologizmu.

⁷² Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 1993-07-08].

⁷³ Dostupné na: https://vesti.az/v-mire/xeber_armyane_uzhe_color_red_opredelilis_v_armenii_color_posle_chego_stali_vassalami_rossii_-349715

⁷⁴ Dostupné na: <http://www.ngorod.net.ua/jizn/v-chuzhoj-ogorod-so-svoim-ustavom/> [21.02.2019]

⁷⁵ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 1999-02-04].

⁷⁶ Dostupné na: <https://www.pressreader.com/belarus/komsomolskaya-pravda-belarus/20130316/281930245419409> [27.05.2020]

⁷⁷ Мокijenко, В. М. – Мелерович, А. М.: Окказиональные преобразования фразеологических единиц. In: Вестник Челябинского государственного педагогического университета. Челябинск: ФГБОУ ВПО, 2014, с. 239.

⁷⁸ Третьякова, И. Ю.: Ролевая инверсия как сложный прием окказионального преобразования фразеологических единиц. In: Вестник Костромского государственного университета, 2009, с. 171.

(47) *Neviem, čo je lepšie, cap záhradníkom alebo záhradník capom? ČNB a vláda budú bojovať proti silnej českej korune.*⁷⁹

2.7. Kombinácia rôznych typov modifikácie

Zasadenie frazémy do širšieho kontextu rozširuje jej modifikačný potenciál natoľko, že je celkom bežná kombinácia dvoch alebo aj viacerých typov modifikácie. Vyžaduje si to však dobrú znalosť nielen jazyka, ale aj sociálno-politickej situácie, kultúrneho pozadia či mentality národa, a to nielen zo strany autora takejto modifikácie, ale aj recipientov. Ak by sme nepoznali pozadie rozvodovej aféry známeho herca, len ťažko by sme mohli dešifrovať správny význam kontextovej modifikácie (48), kde sa za *capom* skrýva jeho manželka, z ktorej urobil riaditeľku svojho divadla (*záhrada*), ktoré pod jej vedením skoro zaniklo. V tomto prípade sa kombinuje implikácia (vynechanie slovesa) s explikáciou (explanácia správania riaditeľky). V ďalšom príklade (49) sa uplatňuje dvojité explikácia (*starý cap, nový záhradník*) a lineárna kontaminácia s inými frazémami, pôvodnej ruskej (*коней на переправе не меняют*) a analogicky utvoreného frazeologického okazionalizmu, resp. neologizmu so synonymným významom (*парашютистов во время прыжка не меняют*). Okrem toho je tu aj alúzia na príslovie *старую собаку новым трюкам не научишь*, ktoré bolo do ruštiny aj slovenčiny prevzaté z angličtiny (*you can't teach an old dog new tricks*).

(48) *Театр развалился потому, что Армен Борисович пустил, как говорится, „козла в огород“. И козел в этом огороде так разошелся, что уже и Армена Борисовича накрыло <...>*⁸⁰

(49) *[Jeľcin] urobil zo starého capa zasa nového záhradníka. <...> nemenil len kone uprostred rieky, ale dokonca parašutistov uprostred zoskoku.*⁸¹

Postavenie frazeológie v publicistických textoch je špecifické, pretože jej úlohou nie je ani tak sprostredkovanie novej informácie, ale využíva sa predovšetkým ako efektívny prostriedok na vyjadrenie hodnotenia a vyvolanie určitého emocionálneho stavu u adresáta.⁸² Treba však poznamenať, že modifikované frazémy, ktoré sa používajú v masmediálnych textoch, sú spravidla zasadené do širšieho kontextu a často sú kombináciou dvoch alebo aj viacerých typov modifikácie. Tým sa nielen že zvyšuje ich výpovedná hodnota, no kladú sa zvýšené nároky na recipienta, na jeho dostatočné znalosti nielen v oblasti jazyka, ale aj pomerov v spoločnosti a širšieho kultúrno-historického kontextu.

Analýza jazykového materiálu potvrdila tendenciu k aktívnej modifikácii frazém v masmediálnom texte ako v slovenčine, tak aj v ruštine. Spektrum variácií iba jednej frazémy bolo také široké, že obsiahlo najrozličnejšie typy a druhy modifikácií. Aj keď produktivnosť typov okazionálnych modifikácií v slovenčine a ruštine nie je výrazne odlišná, musíme konštatovať, že v ruštine sa prejavili väčšie variatívne možnosti sémantickej modifikácie, založenej na jazykovej hre s priamym a preneseným významom.

Zámerná modifikácia frazémy je nesporne kreatívny zásah do jej formálnej aj významovej zložky. Často je sprevádzaná jazykovou hrou s doslovným a preneseným významom a je viazaná na určitý špecifický kontext. Frazeologická variatívnosť predstavuje protiváhu frazeologickej tendencii k stabilite. O prakticky nevyčerpatelných možnostiach modifikácie frazeologizmov dnes už niet žiadnych pochyb a súčasné výskumy v tejto oblasti potvrdzujú, že práve frazeológia patrí k najdynamickejšie sa rozvíjajúcim jazykovým rovinám.

⁷⁹ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [Hospodárske noviny 2006-08-04].

⁸⁰ Dostupné na: <https://www.kp.ru/daily/26774/3808725/> [04.03.2019]

⁸¹ Dostupné na: <http://korpus.juls.savba.sk>. [SME 1998-08-28].

⁸² Мокленко, В. М.: Функционирование фразеологии в масс-медиаальных текстах, 2017, с. 27.

Структурно-семантические фразеологические модификации в словацком и русском медиатексте

Татьяна Григорянова – Андреа Спишьякова

В статье представлены различные типы грамматических, семантических и структурно-семантических модификаций словацкой фразеологической единицы *urobit/spravit' capa záhradnikom* и ее русского эквивалента *пустить козла в огород*. Анализ языкового материала, собранного методом сплошной выборки из национальных корпусов словацкого и русского языков, подтвердил тенденцию к активной модификации фразеологических единиц в медиатекстах, а также наличие богатого спектра преобразований данного фразеологизма в обоих сравниваемых языках. Однако использование семантических модификаций, основанных на языковой игре с прямым и переносимым значениями, оказалось более продуктивным в русском языке.

Проведенное исследование способствовало выявлению особенностей использования приемов преобразования фразеологизмов в публицистическом тексте из области политики. Индивидуально-авторские модификации фразеологизмов приводят к усилению их образности, уточнению и конкретизации их значения, повышенной экспрессивности и эмоциональной окрашенности.